

Л. Т. Масенко

Житецький Павло Гнатович

ЖИТЕЦЬКИЙ Павло Гнатович (23. 12. 1836 (04. 01. 1837), м. Кременчук, нині Полтав. обл. – 05(18). 03. 1911, Київ) – мовознавець, фольклорист, педагог, громадський діяч. Батько [Г. Житецького](#). Доктор рос. словесності (1908), член-кореспондент С.-Петербур. АН (1898). Дійсний член НТШ (1903). Закін. у Києві духовну академію (1860) та Університет св. Володимира (1864). Відтоді працював викл. Кам'янець-Поділ. гімназії (нині Хмельн. обл.), від 1868 – у гімназіях Києва; 1874–93 – у Колегії П. Галаґана. Від поч. 1860-х рр. – актив. чл. громадів. руху Києва. Дотримувався нац.-культурниц. напрямку. Один з основоположників укр. мовознавства. Наукові дослідження: історія української мови, література і фольклор. У пр. «Очеркъ звуковой истории малорусскаго нарѣчія» (К., 1876) поставив і розв'язав питання про занепад редукованих *ъ* та *ь*, звукову природу *ѣ* та його перехід в *і*. У розвідці «Описание Пересопницкой рукописи XVI в.» (К., 1876) розкрив мовні та палеогр. особливості пам'ятки, виявив у її тексті риси живого нар. мовлення. Автор праць з історії української літературної мови: «Очеркъ литературной истории малорусскаго нарѣчія въ XVII вѣке съ приложеніемъ словаря книжной малорусской рѣчи по рукописи XVII вѣка» (К., 1889) та «“Энеида” Котляревскаго и древнейший списокъ ея въ связи съ обзоромъ малорусской литературы XVIII вѣка» (К., 1900). Дослідив функціонування у писемності 17–18 ст. двох типів старої літ. мови – слов'яно-укр.; першим показав значення «Енеїди» І. Котляревського для формування нової літ. мови. Становлення нової літ. мови розглядав у її зв'язках із старокнижною; вбачав у мовно-літ. діяльності І. Котляревського розвиток традицій вживання живого нар. мовлення у низьких жанрах староукр. писемності. Вивчав шляхи розвитку рос. літ. мови («Къ истории литературной русской рѣчи въ XVIII ст.», С.-Петербургъ, 1903). Виявляв інтерес до історії мовознавства (ст. «Диалогъ Платона “Кратиль”», 1890; «Гумбольдтъ въ истории философскаго языкознанія», 1900). Помітне місце в історії укр. фольклористики посіла праця Ж. «Мысли о народныхъ малорусскихъ думахъ» (К., 1893). У пр. «О переводахъ Евангелій на малорусской языкъ» (С.-Петербургъ, 1905) здійснив наук. аналіз мови тогочас. укр. перекладів Євангелія з екскурсом в історію перекладу євангел. текстів українською мовою. Обстоював думку, що Київ. Русь є колискою лише українського народу. На думку Ж., осн. риси укр. вокалізму склалися ще у 12–13 ст. Розробляв питання методики викладання української мови і літ-ри у школі. Автор шкіль. підручників: «Теорія сочиненія» (1895), «Теорія поезії», «Очерки по истории поэзии» (обидва – 1898; усі – Київ). Брав активну

участь в опрацюванні норм укр. правопису. Розроблена Ж. правописна система частково використана в україномов. частині «Записокъ Юго-Западнаго отдѣла Русскаго географическаго общества» (1873–76), мала вплив на правопис «Словаря української мови» (ред. Б. Грінченко, К., 1907–09), у впорядкуванні та підготовці до друку якого Ж. брав активну участь.

Основні праці

Нарис літературної історії української мови в XVII віці. Л., 1941; Вибрані праці: Філологія. К., 1987.

Рекомендована література

1. Плачинда В. П. П. Г. Житецький // НТЕ. 1966. № 4;
2. Жовтобрюх М. А. П. Г. Житецький (До 150-річчя з дня народж.) // УМЛШ. 1986. № 12;
3. Плачинда В. П. Павло Гнатович Житецький. К., 1987.

Бібліографічний опис:

Житецький Павло Гнатович / Л. Т. Масенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-19229>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).